

נר ליואל

סיפור לפרשת השבוע
לע"נ יואל בן ברוך
גליון 64 פרשת נצבים וילך תשפ"ו

סיפור לפרשת השבוע הן צדיק בארץ ישולם

שתקתי.

סבתא הניחה לידי תה ואמרה, "תן לילד לסיים להסתבך עם עצמו, מאיר." היא נגעה רגע בכתפי וחזרה למטבח.
"אני פשוט לא מבין," אמרתי. "בחור הולך ללמוד. זה כל החטא שלו. למה נותנים לו לעבור ביזיון כזה? אני לא בא בטענות, חס ושלום. אני רוצה להבין את מה שראיתי."
סבא סגר את החומש.
"אתה מכיר את הספר 'הר צבי' על התורה?"

נענעתי בראש.

ואז סיפר על הגאון רבי יהושע לייב דיסקין, שבהיותו רב בשקלוב היו אנשים שהציקו לו. תלמידו, הגרא"י בורכוב בעל 'חבל יעקב', סיפר שרבו מסר שיעור מדי יום בבית מלא ספרים. יום אחד הגיעו שני אורחים וביקשו דבר תורה.
"הוא הצביע להם על ילקוט שמעוני," אמר סבא, "ואמר: תבחרו מאמר, ואני אבאר."

הם פתחו במאמר: "הן צדיק בארץ ישולם, זה משה... אף כי רשע וחוטא, זה קרח ועדתו."

סבא עצר. בחוץ עברה עגלת תינוק על אבני המדרכה, גלגל אחד חרק בקצב מעצבן.

"רבי יהושע לייב אמר דבר חריף. אדם יכול להיפטר מן העולם מפני שנחלש והזקין. ויש אדם שסיים את מה שנקצב לו לעשות. משה רבנו הרי נאמר עליו שלא כהתה עינו ולא נס לחה. ואם כן, אפשר לשאול: מה עם הזמן שקורח ועדתו ביטלו אותו? מה עם הימים של המריבה, ההאשמות, הפגיעה בכבוד? לכאורה חסר לו זמן."
"נכון," אמרתי.

סבא הרים אצבע. "חכה. המדרש עונה: 'הן צדיק בארץ ישולם'. מה שנקצב לצדיק, ישולם לו. אחר יכול לצעוק ולהפריע. למראה העין הצליח. מה שבאמת שייך לעבודתו של האדם לא נגנב ממנו."
נשארתי עם הכוס ביד.

"ואולי," הוסיף סבא, "רבי יהושע לייב דיבר גם מתוך מה שעבר עליו עצמו. איני יודע. אבל תראה את הדבר המפליא: הציקו לו, והוא המשיך. לימד. חידש. לא נתן לאנשים אחרים לנהל לו את סדר היום מבפנים."

סבא חיך קצת. ואז, כאילו נזכר במשהו צדדי, אמר: "אבא שלי היה אומר בפולנית יידיש שלו, 'דער מענטש טראכט און דער אייבערשטער לאכט' (האדם חושב, והבורא מנהיג אחרת). אתה ראתה בחור שאיבד כמה דקות. אולי. אתה עוד לא יודע מה קרה שם באמת."

ביום שני ראיתי אותו שוב. והפעם ברחוב צדדי בדרך לפנימייה, ליד אוצר הספרים הגדול. כמעט חלפתי על פניו, ואז השיער החום הסורר סידר לי את הזיכרון.

"סליחה, אתה לומד בברכפלד?"

הוא הסתובב. מקרוב נראה מבוגר ממני בשנה בערך.

"כן. למה?"

"ראיתי אותך ביום חמישי."

הפנים שלו השתנו מעט.

"אה. יופי."

"יופי?"

"סתם. מה אתה רוצה שאני אגיד?"

הצגתי את עצמי. הוא אמר ששמו הלל פרידמן. סיפרתי לו על סבא, על רבי יהושע לייב, על המדרש. באמצע נעצרתי כי הרגשתי מטופש. מי ביקש ממני לבוא לבחור זר ולתת לו חיזוקים כאילו אני המשגיח שלו?
אבל הלל לא צחק.

הצעקה הגיעה אלי לפני שהבנתי למי היא שייכת.

"נו, הרב'ה, רוח! סדר ב' בורח לך!"

זה היה ביום חמישי, קצת לפני שלוש, בגינה הגדולה שבכניסה למודיעין עולית. אני הייתי בצד השני של הכביש, בדרך חזרה לישיבה שלנו ברחוב אבני נזר, וראיתי בחור ישיבה שלא הכרתי חוצה את הגינה. קצת שמנמן, שיער חום שברח לו מתחת לכובע, תיק ספרים ביד. כמה נערים ישבו על גב הספסל, לא עליו, כי יש גיל שבו אפילו לשבת גיל נחשב כנראה כניעה לממסד.

בהתחלה חשבתי שהם סתם קוראים לו. אחר כך אחד מהם נעמד וחסם לו את המעבר.

לא שמעתי את הבחור. את הנערים שמעתי מצוין.

"ברכפלד? וואלה? אז תעוף מסביב!"

"יש לי סדר..." הגיע אלי לבסוף קולו, חלש בגלל המרחק.

מישהו חיקה אותו. האחרים צחקו.

עמדתי שם יותר מדי זמן.

אני, יהושע ברקוביץ, בן עשרים, בדרך כלל לא מתקשה לזוז. בחיפה, מול הים שגדלתי לידו, הייתי נכנס למים גם כשהדגל לא נראה מזמין. בישיבה למדתי לשפוף את המרץ לתוך סוגיה.

ובאותו יום עמדתי כמו עמוד תאורה.

"אחי, באים?" אשר קפלן, החברותא שלי, עצר לידי. אשר היה רזה, מסודר, עם שעון שמקדים שתי דקות ומשפט קבוע: "לא כל דבר בעולם מבקש ממך להתערב."

הצבעתי לעבר הגינה.

הוא הסתכל. "מכוער."

"נו?"

"נו מה?"

"צריך אולי..."

"יהושע, הם כבר משחררים אותו. והסדר כבר מתחיל. אתה רוצה לפתוח פה מלחמת עולם?"

באמת שחררו. הבחור משך את התיק קרוב לגוף והמשיך מהר לכיוון ברכפלד. גם אני המשכתי.

זה היה החלק שהכי הפריע לי אחר כך.

בלי שבת הלכתי לסבא מאיר ולסבתא אסתר ברחוב נתיבות המשפט. כל השבוע אני כמעט לא נכנס אליהם, למרות שהם קרובים. סדרים הם סדרים, וסבא עצמו הראשון שיעגר בי אם אהפוך את הבית שלו לתירוץ איך לבטל אותם. אבל ליל שבת היה שלנו. הם ההורים של אבא, ובשבילי הבית שלהם היה מקום שאפשר להגיע אליו בלי תשובה מוכנה. החיך החם של סבא והצלחת שסבתא דחפה אלי לפני ששאלה מה שלומי עשו את שלהם.

באותה השבת עמד באוויר ריח כבד ונעים של מרק, בצל מטוגן וקוגל חם. באמצע השבוע הבית שלה מזהה אצלי דווקא עם העוגיות שהיא אופה, אותו ריח שהולך איתי מילדות, עוד מהנסיעות מחיפה.

סבא מאיר, בן שבעים וארבע, חיכה עם חומש ורש"י. אנחנו מתחילים בדברים פשוטים, ואחרי חצי שעה גולשים לסיפורים משפחתיים. סבתא טוענת שבכל שבוע אנחנו מתחילים בפרשה ומסיימים אצל דוד בפולין שלא הכרתי.

באותו לילה לא הצלחתי להישאר הרבה זמן בלימוד. לצערי.

"סבא, ראיתי השבוע משהו מגעיל."

סיפרתי.

הוא הקשיב עד הסוף, בלי להפריע. רק העביר אגודל שוב ושוב על קצה המפה. "סיפור באמת מקומם," אמר לבסוף. "אבל בשביל מה סיפרת לי אותו?"

השאלה עצבנה אותי קצת. "מה זאת אומרת בשביל מה?"

"אתה רוצה שאכעס איתך? שאסביר לך? שאגיד מה היית צריך לעשות?"

אחרי שתי דקות התיישב נער אחד בקצה הספסל. לא נתי. ילד נמוך עם קפוצ'ון אפור.

אחרי עוד דקה הגיע הלל, מתנשף. הוא הסתכל עלי, על החומש, על הקבוצה, ולא אמר מילה. רק התיישב ליד הילד.

נתי נשאר עומד.

בסוף, כשכבר הייתי בטוח שהוא הולך, הוא שאל:

"זה הסיפור עם הרב דיסקין?"

השתתקתי.

הלל הרים אליו את הראש. "איזה סיפור?"

נתי צחק צחוק קצר. "די, מה אתה עושה את עצמך. זה שסיפרת לי אתמול."

עכשיו אני הסתכלתי על הלל.

"עברתי פה. דיברנו."

בבת אחת הבנתי שהרעיון של הלל לא התחיל בשיעור שלנו והוא גם לא חיכה לי. הוא כבר חזר לכאן לבד, אל אותו בחור שעייב והשפיל אותנו, בלי קהל ובלי תוכנית מסודרת.

"כן, אמרתי. 'זה הסיפור'."

נתי התקרב חצי צעד. "נו, אז מה הוא ענה על משה?"

מאחורי הגדר מישוהו צעק משהו לעברנו. לא קלטתי את המילים. פעם הייתי מסתובב.

הפעם הפכתי דף.

"תקשיב, אמרתי לנתי, 'זה מתחיל בשאלה על זמן שחסר'."

הוא עדיין עמד.

אבל הפעם הוא לא חסם לאף אחד את הדרך.

ידוע תדע - ידיעות מעניינות ממרחבי הש"ס

- * לשון 'טיפוס' נאמרת גם על ירידה (עירובין כא.).
- * רש"י (עירובין צ:): מכנה את פרק 'ר"א דמילה' בשם 'אם לא הביא כלי'.
- * בגמרא וברש"י, לפעמים ביטול מנהג הציבור קשה כמו נס (ר"ה יח: בגמרא ורש"י).
- * ז"ל רש"י (סוכה מח:): 'רחב משמע יתר על קצר, טפי מיתורא דמעובה על מידק'. כלומר, ברש"י רחב משמעו עבה יותר מקצר, יותר ממה שמשמע כן בלשון עבה לעומת צר.

"ה... טוב, אמר. "באמת. במיוחד הקטע שהם לא יכולים לגנוב ממך את מה ששייך לך."

"זה חזק אותך?"

"כן ולא."

כאן כבר חייכתי. "תשובה מפולפלת."

הוא משך כתף. "כי אולי אני גם קצת אשם."

"מאי האי?"

הלל הסתכל לכיוון אוצר הספרים. "אני בא לפה פעם בשבוע. יש שם אוצר ענק, ואני מחפש כבר חודש מהדורה מסוימת. אבל זה לא העניין. ראית את הגבוה מביניהם? זה שצעק הכי הרבה?"

הנהנתי.

"קוראים לו נתי. למד איתי בחיידר."

"מה!???"

"כן. היה ילד חד. מצחיק. אחר כך הסתבך. בבית, במסגרות... אני לא יודע את כל הפרטים. ביום חמישי הוא זיהה אותי לפני שזיהיתי אותו. נראה לי שזה מה שהדליק את כל העסק."

פתאום הגינה של יום חמישי החליפה צבע בזיכרון. הצעקות נשארו אותן צעקות. גם הביזיון. רק הסיפור שסיפרתי לעצמי עליהן נעשה פחות נוח.

"זה לא מצדיק!"

"לא אמרתי." הלל בעט קלות בפקק בקבוק שהיה על המדרכה. "אבל אולי 'רשע' זה לפעמים גם הדבר שתופס בן אדם ומסובב אותו נגד עצמו. אם אנחנו אומרים שאסור לתת למפריעים לעצור את עבודת ה', אז למה להחליט שאצלם העבודה כבר נגמרה?"

הסתכלתי עליו.

"מה אתה מציע?"

"לא יודע. שיעור קטן. פעם בשבוע. בגינה. שבוע אתה, שבוע אני. ככה זה לא יטרוף לאף אחד את הסדרים."

צחקתי. ממש צחקתי. "הם כמעט אכלו אותך בלי מלח ואתה רוצה לחזור אליהם עם חומש?"

"עם משהו קל, אמר. "יש לי בכל זאת יצר הישרדות."

אשר שמע על הרעיון והניח את הכפית כאילו הודעתי שאני עובר לאנטארקטיקה.

"אתה רציני?"

"בערך."

"זו בדיוק הבעיה אצלך. בערך רציני זה הכי מסוכן."

הוא לא לעג. הוא פשוט פחד מהכאוס שאני יודע לייצר סביב רעיון טוב.

"אתה תפסיד סדר."

"לא. נעשה לפני."

"ואם יצחקו עליכם?"

"יצחקו."

ביום חמישי הבא הגעתי לגינה עשר דקות לפני הלל.

הנערים כבר היו שם.

נתי זיהה אותי. "הנה, הגיע הסגן."

יכולתי להמשיך ללכת. הלל עוד לא הגיע, ובישיבה באבני נזר חיכתה גמרא פתוחה במקום שאני אוהב להיות בו. פתאום התגעגעתי לחיפה, למים הקרים בשוקיים, למלח אחרי שחייה, לרעש הגלים שאין בו שום עלבון אישי...

"איפה החבר השמנמן?" שאל נתי.

היו צחקקים.

הצווארון שלי התחיל לגרד. האצבעות מצאו חוט פרום בכיס המעיל ומשכו אותו עד שכמעט תלשו את התפר. איזה רעיון מטומטם. מה אני עושה פה. אשר צודק. סבא סיפר סיפור, לא נתן הוראות מבצע. והרי סדר. והרי...

"הלל בדרך, אמרתי."

"ואתה?"

"אני מתחיל."

ישבתי על הספסל.

אף אחד לא הצטרף.

פתחתי חומש. התחלתי לדבר על פרשת השבוע, משפט אחד, ועוד אחד. מישוהו שרק. נתי אמר משהו מעליב שלא אחזור עליו. המשכתי.